

Kroniek

- maart 2017
- jaargang 25 - nummer 63
- losse nummers € 5,50

Tijdschrift Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe

25 Jaar Kroniek

Monument voor gesneuvelde Indiëmilitairen

Een warme augustusdag in 1944

100 Jaar geleden

Het laatste schip in november 1965

<i>Piet Naber</i>	Redactioneel	1
Artikelen		
<i>Piet Naber</i>	25 Jaar Kroniek	2
<i>Klaas van Netten</i>	Monument voor gesneuvelde Indiëmilitairen	4
<i>Sis Hoek-Beugeling</i>	Een warme augustusdag in 1944	
	Herinneringen van de (toen) dertienjarige Henk Slik	12
<i>Piet Naber</i>	100 Jaar geleden	20
<i>Lubbe Kroeze</i>	Het laatste schip in november 1965	24
Bijdrage		
<i>Historische werkgroep Barger-Compascuum</i>	Kerk en kerkhof	
	Cultureel Ergoed Barger-Compascuum	25
Bestuur		
<i>Henk Jeurink, Henk Lanting en Wim Visscher</i>	Excursie 2017	26
<i>Henk Jeurink</i>	Historische Vereniging 25 jaar	27
<i>Henk Jeurink</i>	Verenigingsnieuws	28

M.A. Bulte, Agaardreef 30, 7827 AE Emmen, 0591-630030.

P. Naber, redactiesecretariaat, Sierduif 32, 7827 NJ Emmen, 0591-633942.

Gelieve kopij te zenden aan:

p/a P. Naber, redactiesecretariaat, Sierduif 32, 7827 NJ Emmen: p.a.naber@home.nl.

P.M. Kraan, voorzitter, De Hietbrink 46, 7824 XT Emmen, 0591-685530, P.Kraan@emmen.nl.

H. Jeurink, secretaris, Laan van het Kwekebos 229, 7823 KE Emmen, 0591-626728, henk.jeurink@ziggo.nl.

A.H.J. Reuvekamp, penningmeester, Achter de Smidse 1, 7812 AR Emmen, 0591-633858, ton.reuvekamp@home.nl

M. Nicolai, public relations, Houtweg 180, 7823 PK Emmen, 06-25555188.

G.M. Leveling-Kortstee, Meerstraat 18, 7815 XG Emmen, 0591-647466.

Lid worden van de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe?

Het lidmaatschap bedraagt € 18,00 en voor huisgenoten € 5,00 extra.

Geef uw naam, adres, postcode en woonplaats en telefoonnummer per post of per e-mail op bij: H. Jeurink, secretaris, Laan van het Kwekebos 229, 7823 KE Emmen, 0591-626728, henk.jeurink@ziggo.nl

ISSN-nummer *Kroniek*: 1878-7894

Redactioneel

Dit jaar, 2017, is een jubileumjaar voor de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe, want we bestaan 25 jaar. Uiteraard gaat dat niet onopgemerkt voorbij. In deze *Kroniek* kunt u daar meer over lezen.

We beginnen met een terugblik op het begin en de totstandkoming van de vereniging in 1992 aan de hand van de eerste 'nieuwsbrieven', want de *Kroniek* was er nog niet. En verder wil ik u alvast wijzen op de mededelingen en activiteiten, die op de bladzijden 27 tot en met 29 staan. Daar schrijft de secretaris Henk Jeurink meer over de jubileumactiviteiten.

Voordat ik de verdere inhoud bespreek, even een correctie: In het artikel 'Reacties' in de vorige *Kroniek* werd op pagina 10 over Suze Zilverberg vermeld dat zij overleden was. Dit hadden we uit een niet meer te achterhalen bron. Van ons medelid Bé Mensingh kregen we te horen dat zij nog leefde en in Hogeveen woonde. Onze excuses voor deze fout. Maar halfweg februari 2017 kwam de mededeling van Bé Mensingh, dat zij een paar dagen daarvoor op hoge leeftijd was overleden.

Wat staat er verder in deze *Kroniek*?

- Een artikel van Klaas van Netten over de totstandkoming van het Indië-monument in Emmen en over de militairen, afkomstig uit Zuidoost-Drenthe, die in het toenmalige Nederlands-Indië zijn gesneuveld.
- Een door Sis Hoek-Beugeling samengesteld verhaal over een gebeurtenis in Emmen in augustus 1944, waarbij de toen dertienjarige Henk Slik een rol speelde en wat hem zijn leven lang heeft beziggehouden. Zijn herinneringen worden met die van andere betrokkenen aangevuld.
- De gebruikelijke rubriek '100 Jaar geleden'.
- Een kort stukje van Lubbe Kroeze over het laatste schip dat turf uit Emmer-Erfscheidenveen vervoerde.
- De uitnodiging voor een bijeenkomst in Barger-Compascuum op 25 maart a.s. Het onderwerp is 'Kerk en kerkhof'.
- De aankondiging en uitnodiging voor de jaarlijkse excursie. Dit jaar kan men mee op 6 of 13 mei en het wordt een ontdekkingsstocht langs de Vecht.

25 Jaar Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe

Precies 25 jaar geleden, in maart 1992, verscheen de eerste *Nieuwsbrief van de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe*, de voorloper van onze huidige Kroniek. We hebben dat eerste nummer, bestaande uit zes bladzijden, er nog eens bijgenomen voor een terugblik op de oprichting.

Op 7 februari 1992 werd tijdens een bijeenkomst in het Nationaal Veenpark een (nog) voorlopig bestuur gevormd dat als doel kreeg de vereniging op poten te zetten. De echte bestuursverkiezing vond twee weken later plaats op 21 februari. Tot voorzitter

werd benoemd Jan Bakker, tot secretaris Gerard Katoen en tot penningmeester Ton Bakker. De overige bestuursleden waren Paul Dokter en Harm de Jong. Ger de Leeuw werd benoemd tot adviseur. Hij zou zich samen met Paul Dokter speciaal bezig gaan houden met publicaties. In die eerste bijeenkomst werden diverse ideeën geopperd, zoals:

- het oprichten van werkgroepen die zich bezig gaan houden met bepaalde facetten van de Emmer historie.
- het opnemen van vraaggesprekken met ouderen (oral history).
- het vastleggen op foto/dia van 'monumenten' in Zuidoost-Drenthe.
- verzamelen van artikelen voor publikatie
- organiseren van lezingen, excursies en symposia.

Een belangrijk punt: de contributie. Die werd vastgesteld op f. 25,00. Voor volgende leden uit een gezin was dat f. 10,00.

Mooie ideeën, maar besloten werd om in het begin maar niet te veel hooi op de vork te nemen en eerst veel aandacht te geven aan het werven van nieuwe leden.

Na de pauze van die eerste bijeenkomst werd de

De voorkant van de eerste Nieuwsbrief van de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe

NIEUWSBRIEF

van de Historische Vereniging
Zuidoost-Drenthe

Maart, 1992
1e jaargang, nummer 1

Het is ons een genoegen u dit eerste nummer te kunnen aanbieden van de Nieuwsbrief van de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe. De samenwerking en de lay-out zijn nog niet perfect, maar dat zal in de loop van het jaar wel beter worden!

Het is even stil geweest na de oprichting, maar het toen gevormde bestuur heeft niet stil gezeten: de functies zijn verdeeld en een programma voor de komende periode is opgesteld. Bij een van de eerste zaken, die onze aandacht dient te hebben is het vervolgen van de onderlinge band, het uitbouwen van activiteiten, gericht op de historie van Zuidoost-Drenthe en toename van het ledenaantal. Hoe meer leden, hoe meer mogelijkheden!

Op de eerste vergadering werd al duidelijk, dat we ons voorlopig maar moeten beperken tot het organiseren van een aantal avonden waarop leden van onze vereniging (of anderen) een lezing zouden kunnen houden over een aspect van de geschiedenis van Emmen, c.q. Zuidoost-Drenthe. We hebben een van de bestuursleden bereid gevonden om op de eerstvolgende bijeenkomst iets te vertellen over zijn studie van oude veldnamen. Over de plaats en de tijd leest U elders in onze Nieuwsbrief.

Redactie:
G. Katoen,
Ruinerbrink 37,
7812 RA EMMEN.
Tel.: 05910-13779

We hopen, dat deze Nieuwsbrief als contactblad voor de leden, in een behoefte voorziet en stimulerend zal werken.

Verder treft U in deze Nieuwsbrief een ledenlijst aan, op basis van de gegevens, die wij als redactie thans hebben. Het is mogelijk, dat de lijst niet compleet is.

Zoals toegezegd, zenden wij deze Nieuwsbrief, waarin een korte samenvatting is opgenomen van onze oprichtingsvergadering, toe aan allen die 7 februari j.l. aanwezig waren in het Nationaal Veenpark. Mogelijk dat iemand die toen wel aanwezig was maar nog wat aarzelde, zich na lezing alsnog opgeeft. Het adres van de secretaris, alsmede de overige namen van de bestuursleden, vindt U eveneens in deze Nieuwsbrief.

DE OPRICHTINGSVERGADERING

Hier volgt een korte samenvatting van de bijeenkomst, die we op 7 februari 1992 gehad hebben in het Nationaal Veenpark. Na opening en welkom wordt een voorlopig bestuur gevormd, dat de vereniging op de rails zal zetten. De volgende heren geven zich hier voor op:

A. J. Bakker, J. Bakker, P. Dokter, H. de Jong, G. Katoen en G. de Leeuw. Dit bestuur zal zich op korte termijn bezig gaan houden met het verdelen van de functies

film 'The advantages of lagging behind' vertoond en aan de hand daarvan vertelde Gerard Katoen iets over lokaal historisch onderzoek.

Over de naamkeuze van de nieuwe vereniging vermeldt die eerste nieuwsbrief: 'Omdat er in het begin een link werd gelegd met de voormalige Stichting Oudheidkamer De Hondsrug, lag het voor de hand om die naam over te nemen. Het was immers de bedoeling om deze stichting nieuw leven in te blazen na de ontruiming van de Oudheidkamer. Maar het bestuur van de Oudheidkamer liet weten dat men niet opnieuw wilde starten en alleen de liquidatie tot een goed einde wenste te brengen. Daarna zouden de financiële middelen ook uitgeput zijn. Dat is de reden dat we toch maar naar een andere naam op zoek zijn gegaan en bovendien is in Emmen nauwelijks sprake van een Hondsrug, terwijl onderzoek louter in de gemeente Emmen wellicht ook de nodige beperkingen met zich mee zou brengen. Een en ander heeft er in geresulteerd dat de naam Hondsrug is ingewisseld voor Zuidoost-Drenthe, waarbij we uiteraard niet op het terrein van een collega-instelling in deze regio willen opereren. Wel kunnen we gezamenlijk iets ondernemen.'

De eerste nieuwsbrief ging ook vergezeld van een ledenlijst. Daarop stonden 46 leden vermeld. Ter vergelijking: nu hebben we ongeveer 650 leden. De eerste nieuwsbrief vermeldde ook dat er al gewerkt werd aan het samenstellen van een (eerste) almanak met daarin langere artikelen. Voor de naam van die almanak werd gedacht aan bijvoorbeeld 'Pancratius-almanak' of 'Emmer-almanak'. Een jaar later moest het bestuur mededelen dat afgestapt was van het idee om jaarlijks een almanak uit

te geven. Het bleek toch niet haalbaar te zijn. Behalve vooral mededelingen vanuit het bestuur bevatte de nieuwsbrief het eerste historische artikel. Het onderwerp was het doopvont in de Grote Kerk; het was door Ger de Leeuw geschreven. De eerste nieuwsbrief werd in juni gevolgd door een tweede van vier bladzijden. Hoe ging het in de beginjaren verder met het verenigingsblad?

In jaargang 2, 1993 verschenen ook twee nieuwsbrieven, dit keer vergezeld van een logo, gemaakt door mej. R. van der Wijk.

Ook de jaargang 1994 telde twee nummers, nu in een ander kleiner formaat (A5) met als titel *Zuidenveldkroniek*. Vanaf 1995 (drie nummers) is de naam zoals we die nu kennen: *Kroniek* en in 1996 is de naam voluit *Kroniek van de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe*. In dat jaar ondergaat het blad een verandering en gaat het er al wat professioneler uitzien. Het blad krijgt een gekleurde omslag met op de voor- en achterkant een foto en met een nieuw logo, dat veel leden nog wel kennen.

In december 1998 wordt weer overgestapt op het grotere A4 formaat, totdat in 2007 voor de huidige vorm werd gekozen.

Kroniek van de Historische Vereniging Zuid-oost Drenthe

Het logo vanaf 1996 tot 2007

Monument voor gesneuvelde Indië-militairen

Het is mei 1945, Nederland is bevrijd! Al gauw klinkt het door het land: "Nu Indië nog!" Voor veel mannen uit het verzet, onderduikers, teruggekeerde Engelandvaarders, Oorlogsvrijwilligers¹ is dat eigenlijk geen vraag: ze melden zich. En zo vertrekken ze al spoedig na een korte maar intensieve training uit Nederland: duizenden jongemannen gaan overzee. Uit Drentse mannen werd - samen met een aantal Friezen - het Drenthe-bataljon gevormd.

Bataljon Drenthe

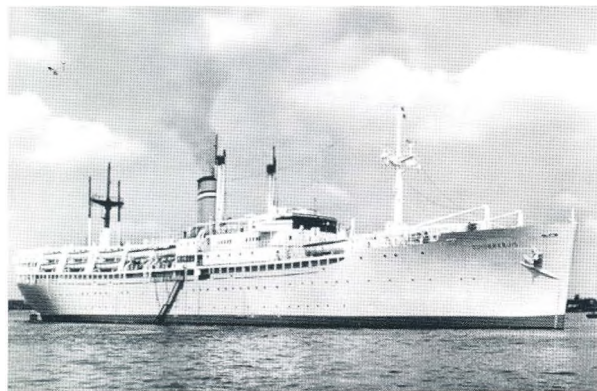

Er worden vaak streekgebonden bataljons gevormd, zoals eind juni 1945 ook het bataljon Drenthe (1-1RI). Als embleem wordt een ramskop gekozen, wat verwijst naar het Drentse heideschaap en dus de regionale herkomst van het Bataljon aangeeft. Omdat het bataljon te klein is, wordt het tijdelijk met Friezen geplaatst in het barakkenkamp bij Fochtelloo, daarna wordt in september 1945 de opleiding vervolgd op de kazerne in Zuidlaren.

Het Drentse bataljon krijgt wat versterking van Hollanders en Limburgers, maar bestaat nog steeds voor het grootste deel uit Drenten. Het zijn vooral boerenzoons die nog nooit het eigen dorp hebben verlaten. Op 25 januari 1946 zet het bataljon van 750 vrijwilligers vanuit Southampton - met het in de oorlog van passagierschip tot troepentransportschip omgebouwde Nieuw-Amsterdam - koers naar Indië.

Na aankomst in Soerabaja op 20 maart 1946 wordt het bataljon ingezet bij de stadsbewaking. Op 2 november wordt het Drentse Oorlog Vrijwilligers Bataljon 'De Ramskop' overgebracht naar Medan op Noord-Sumatra.

Het bataljon is direct betrokken bij tal van acties.²

Indië had met het op 17 augustus 1945 uitroepen van de Republiek Indonesia Serikat zich onafhankelijk van Nederland verklaard; veel jonge Indiërs bevochten hun vrijheid. Nederland wilde vasthouden aan de koloniale status van het eilandrijk en de tegengestelde belangen leidden tot strijd. Ook was het hard nodig de vele daar wonende landgenoten te beschermen. Inmiddels was men in Nederland begonnen met

Troepentransportschip Zuiderkruis

het oproepen van dienstplichtige militairen; tienduizenden van hen - de meesten niet veel ouder dan 20 jaar - werden in de jaren 1946 tot 1949 met troepentransportschepen naar de Oost vervoerd. Uit verschillende bronnen wordt duidelijk dat lang niet allen overtuigd waren van het nut om daarheen te gaan, maar het was een dure plicht. Zij hebben grote offers gebracht, meer dan 6.200 militairen zijn ginds omgekomen. Met de vrede eind 1949 was de strijd gestreden, maar er waren nog incidentele vijandigheden, waartegen de Nederlandse militairen - grotendeels ontwapend - zich moesten verdedigen. Successievelijk keerden in de jaren daarna niet alleen de uitgezonden militairen terug, ook vele landgenoten die vaak lange tijd in Indië hadden gewoond en gewerkt, kwamen terug naar Nederland.

Zij moesten en gingen

Of je nu wilde of niet, de tijd van vrijwilligers was voorbij. En zo had je zomer 1948, jonge mannen, of je nou HBS'er was of boerenknecht, allen met de oproep voor militaire dienst op zak: daar sta je dan, 18, 19, 20 jaar oud. Herinneringen aan de voorbije oorlog zijn er wel, maar dit wordt anders!

Na de basisopleiding volgt al spoedig de mededeling: bestemming Indië! En dan komt inscheeping op een troepentransportschip als bijvoorbeeld de Zuiderkruis of de Johan van Oldenbarnevelt. Een paar weken later ben je in de tropen, slaap je onder een klamboe, eet je nasi goreng. Als infanterist loop je wacht, ga je op patrouille, schiet jij op je eerste vijand, zie je je maatje sneuvelen, of je bent ingedeeld bij de Aan- en Afvoertroepen, rij je op een drietonner en vervoer je manschappen, goederen en zwaar materiaal over een van de eilanden.

Na een jaar of langer mag je weer naar huis, de boerenknecht per schip, de HBS'er per vliegtuig. Nederland heeft behoefte aan mensen met een goede opleiding die snel weer aan de studie kunnen. Nog even soldij innen, langs de foerier om je spullen in te leveren (en te betalen voor wat je mist) en dan krijg je de demobilisatiespeld: dat was het dan, met de dank van het vaderland!

En dan zit je een paar dagen later met je bruine kop ineens weer in de schoolbanken. Of een paar weken later melk je weer de koeien op de boerderij. Ook dat is even wennen: waar laat je je emoties na al die oorlogservaringen, concentreren is lastig; en wat zijn je vroegere vrienden, je medestudenten onvolwassen!

Zuidoost-Drenthe

Teruggekeerde militairen hadden vaak wat met elkaar te delen, hun emoties, hun frustraties, hun vriendschappen. Regelmatig werd dan ook - vaak streeksgewijs - een reünie gehouden. In Zuidoost-Drenthe heeft men elkaar jarenlang ontmoet in Valthe, totdat gelet op de hoge leeftijden en veel overlijdens daarmee is gestopt. Maar daar, in Valthe, was het dat in 1990 een van de reünisten de vraag stelde: "Kunnen we niet iets doen voor onze gesneuvelde mannen?" Uit reacties kwam naar voren dat een monument de voorkeur had. Een monument om hen te eren die daar het leven lieten, een monument voor hen die een plek willen om hun familielid, hun geliefde te gedenken. Er werd een stichting opgericht met bestuursleden uit elk van de toenmalige negen gemeenten in de regio: Borger, Coevorden, Dalen, Emmen, Odoorn, Oosterheselen, Schoonebeek, Sleen en Zweeloo.³ Gezamenlijk is men aan de gang gegaan onder leiding van voorzitter Gert Achterhof.

Gert Achterhof

Dit monument is in opdracht van de Stichting Monument Gesneuvelde Indië-militairen 1945 - 1962 vervaardigd en onthuld op 25 mei 1993 door oud Minister van Defensie Dr. P.B.R. de Geus.
 Het Stichtingsbestuur vertegenwoordigd: 7 gegewezen uit 2 Oorlogsbuizen

B. Vos	Borger	R. Kuipers	Oosterhesselen
P. de Vries	Coevorden	B. den Bleker	Schoneveld
G. Rotman	Dalen	G. Achterhof	Sleen
O. Kiers	Emmen	H. Post	Zweeloo
J. van Lottum	Odde		

Boven: De namen van de bestuursleden van de Stichting Monument Gesneuvelde Indië-militairen 1945-1962

Links: het monument

Links: een afbeelding van de demobilisatiespeld op het monument

Dat ging uiteraard niet allemaal van zelf: er was overleg met de gemeenten en de provincie. Emmen stelde de locatie beschikbaar - in het plantsoen aan de Wilhelminastraat, vlak voor de ingang van de Oude Begraafplaats - en betaalde mee met 23 cent per inwoner. Allerlei bronnen werden aangeboord, veel relaties uit de bouw en het bedrijfsleven werden aangesproken om geld of materiaal te leveren. Uiteindelijk wist men een bedrag van rond 120.000 gulden bijeen te krijgen: voldoende voor het kunstwerk van Onno de Ruijter uit Meppel. Na ook nog veel eigenwerkzaamheden van de bestuursleden, werd het gedenkteken te Emmen op 25 mei 1993 onthuld door dr. P.B.R. de Geus, oud-Minister van Defensie en toenmalig voorzitter van de Stichting Dienstverlening Veteranen.

Toelichting op het monument

Het monument bestaat uit drie elementen:

- een zuil van dolomiet;
- een waterbak, bekleed met dolomiet met daarin een bronzen beeld;
- een plaat van dolomiet, 20 cm boven het maaiveld.

Het monument zit vol symboliek. De zuil bestaat

uit twee gedeelten, een onderstuk waarop aan de zijkanten de namen zijn vermeld van de dertig omgekomen militairen uit de regio Zuidoost-Drenthe, samen met een afbeelding van de demobilisatiespeld die zij niet gekregen hebben. Het bovenstuk moet een landschappelijke indruk geven met zware tropische begroeiing, waarin uitgehakt de vorm van een helm op een in de grond gestoken geweer. Door het in negatief weghakken van deze vormen, krijgt het geweer meer het karakter van een ravijn; dit samen met de gehakte plantvormen geeft een illusie van Indië. De punt van het ravijn komt samen met de nek van een karbouw boven een bronzen kali (rivier). De kali komt weer uit in de waterbak; dit is het water dat ons scheidt van Indië. Hieraan grenst de dolomietplaat die een verbeelding moet zijn van de kade waar de mensen stonden die afscheid namen. Het water komt uit een bak onder de waterbak en wordt via de sokkel opgepompt, zodat het over de nek van de karbouw via de bronzen rivier weer in de waterbak komt. Ieder jaar op een woensdag rond 25 mei is er de plechtige herdenking. Hoewel van de nabestaanden, ouders, geliefden en vrienden weinigen nog in leven zijn, bewijst de aanwezigheid van zo'n

Emmen - De belangstelling was gisteren groot op de algemene begraafplaats tijdens de herdenkingsdienst bij het monument ter nagedachtenis aan dertig militairen uit Zuidoost-Drenthe. Zij kwamen om tussen 1945 en 1962 in het voormalige Nederlands-Indië en op Nieuw Guinea. Onder de aanwezigen waren onder meer kolonel buitendienst Hes, oud-officier van het regiment AAT, Commissaris van de Koningin Jacques Tichelaar, de burgemeesters Bert Bouwmeester (Coevorden) en Cees Bijl (Emmen) en loco-burgemeester Bruintjes (Borger-Odoorn). Alle namen van de gesneuvelde soldaten werden opgenoemd, waarna er toespraken volgden van kolonel Hes, burgemeester Bert Bouwmeester namens de drie gemeenten en Lodewijk Broekman namens de families van de omgekomen soldaten. Ook deze keer zorgde de Regimentsfanfare Garde Grenadiers en Jagers voor de muzikale ondersteuning. De herdenking werd afgesloten met een kranslegging en defilé langs het monument. (Emmen NU, 24-05-2012)

*Herdenkingsbijeenkomst 20 mei 2015 te Emmen
(Foto: RTV Drenthe/Hielke Meijer)*

240 mensen eens te meer dat zij die in de strijd zijn gebleven niet vergeten worden. Ook in het stichtingsbestuur komt dat duidelijk tot uiting: alleen voorzitter Achterhof en bestuurslid Olf Kiers zijn nog van 'de oude garde', de andere zeven leden hebben allemaal een band met de eerste bestuurders of nabestaanden. Het zijn de dames P. den Bleker en G. Reitsma, de heren M. Jagt, A. Vinke, J. Katerbarg, J. Haayer en A. van Lottum. Als bestuur regelen zij de organisatie van de herdenking en alles wat daarmee te maken heeft. Het lukt bijna ieder jaar opnieuw om een militair muziekkorps in te schakelen. Vaak is een hoge militair of politicus aanwezig, evenals een vertegenwoordiging namens de colleges van B&W van de drie steden.

De gesneuvelde militairen uit Zuidoost-Drenthe

Anne Broekman

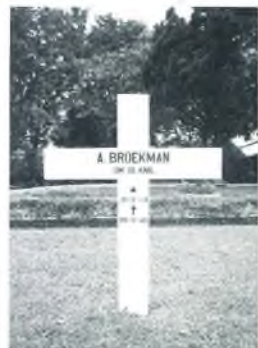
Lo Broekman: 'In 1934 is mijn vader naar Nederlands-Indië vertrokken als KNIL militair. In 1938 heeft hij daar mijn moeder ontmoet en in 1940 zijn ze getrouwd. Mijn broer en ik zijn geboren en toen viel Japan het land binnen. Mijn vader is naar Birma weggevoerd, de 'doden spoorlijn'. Mijn moeder, mijn broer en ik kwamen in het Jappenkamp Tjihapit in Bandoeng. Mijn vader kwam in april 1946 weer thuis, maar is toch in september 1946 aan de gevolgen van Birma overleden. In november 1946 zijn wij naar Holland gegaan.'

(Ontleend: <https://oorlogsgravenstichting.nl/persoon/21161/anne-broekman>)

*Boven:
Nederlands
Ereveld Menteng
Pulo, Batavia*

*Anne Broekman,
sergeant-majoor,
KNIL, * Odoorn
19.02.1913
+ Batavia
20.09.1946*

Nederlands Ereveld Candi, Semarang

Nederlands Ereveld Leuwigajahm, Cimahi

Nederlands Ereveld Menteng Pulo, Batavia

Anne Broekman,		
sergeant-majoor, KNIL	* Odoorn 19-02-1913	† Batavia 20-09-1946
Gezinus Geerts, dpl.soldaat	* Odoorn 13-11-1925	† Garoet 04-10-1947
Willem Hulshof, dpl. huzaar	* Exloo 02-10-1925	† Pasiswangi 30-07-1949
Marten de Jonge, sergeant,KNIL	* Odoorn 22-09-1898	† Batavia 05-11-1946
Anne Klasens, soldaat 1	* Emmen 30-07-1925	† Batavia 01-02-1949
Hendrik Krikke, sergeant	* Emmen 13-06-1914	† Bekasi 14-12-1946
Bertus Oving, soldaat	* Borger 10-10-1925	† nabij Madjalengka 08-09-1947
Albert Sanders, dpl. soldaat	* Zweeloo 10-01-1925	† Batavia 17-10-1947
Klaas Schepers, soldaat	* Emmen 26-05-1925	† Batavia 11-11-1948
Herman Wever, soldaat 1	* Borger 14-11-1945	† Batavia 26-06-1949

Nederlands Ereveld Candi, Semarang

Jan Hendrik Berens, dpl.soldaat	* Emmen, 12-03-1927	† Siwa, 08-06-1949
Jan Frederiks, dpl.soldaat	* Odoorn 16-02-1927	† Krojakan 11-07-1949
Geerhard Lubbi, sergeant	* Borger 31-08-1927	† Djatingarang 23-01-1959
Roelof Otten, soldaat	* Emmen 28-04-1927	† Moentilan 23-12-1948

Nederlands Ereveld Leuwigajahm, Cimahi

Jacob Euving, korporaal ⁴	* Oosterhesselen 24-09-1922	† Merek 09-01-1948
Jan Hogen Esch ⁵ ,		
opperwachtmeester/inspecteur	* Oosterhesselen 16-02-1914	† Medan 24-07-1947
Jan Geugies, soldaat, OVW	* Coevorden 15-03-1925	† Medan 02-01-1947
Hendrik Goeree, soldaat	* Odoorn 22-07-1927	† Balige 06-01-1949
Jan Hoving, soldaat	* Borger 24-08-1920	† Medan 27-02-1947
Eerske Peetsma, dpl.soldaat	* Emmen 17-07-1920	† Medan 22-07-1947
Willem Philips, dpl.soldaat	* Odoorn 08-12-1926	† Dolokmasihul 28-08-1947
Rienhart Ennes Wolf,soldaat, OVW	* Emmen 10-02-1926	† Medan 01-12-1946

Nederlands Ereveld Pandu,Bandung

Roelf van Klinken, soldaat	* Groningen 19-07-1927	† Pulau Pangang 27-02-1949
----------------------------	------------------------	----------------------------

Nederlands Ereveland Pandu, Bandung

Nederlands Ereveland Kembang Kuning, Soerabaja

Nederlands Ereveland Kembang Kuning, Soerabaja

Klaas Bos, sergeant	* Odoorn 08-12-1926	† Pasoeroean 24-09-1948
Tienus Brakels, soldaat 1	* Emmen 24-02-1926	† Malang 26-09-1948
Otto Koers, soldaat 1	* Nw-Dordrecht 26-12-1926	† Panarukén 21-08-1949
Jan Kramer, marinier 2e kl, OVW	* Emmen 28-02-1923	† Bringkang 28-05-1946
Teun Supheert, marinier 2e kl.	* Coevorden 16-09-1927	† Patjitan 25-01-1949
Wobbe de Vos ⁶ , soldaat	* Odoorn 16-04-1925	† Soerabaja 15-06-1946

Gemeente Begraafplaats Nieuw-Amsterdam

Geert Bos, soldaat	* Beverwijk 03-03-1942	† Maledofok bij Sorong, Ned. Nw.Guinea 09-06-1962
--------------------	------------------------	--

Wobbe de Vos, soldaat⁷

Wobbe was zoon van Berend de Vos en Hendrikje Roelsma. Vader werkte in het veen. Het gezin telde acht kinderen. Zijn zuster Aaltje de Bruin-de Vos (* 1929) heeft nog wel enige herinneringen aan hem. Er zat veel muziek in dit gezin, vader Berend was jarenlang dirigent van het zangkoor in Valthermond waar de familie woonde en veel familieleden zongen daar hun partijtje mee. Wobbe kon mooi op de piston spelen. Hij was geboren in Valthermond, gemeente Odoorn, op 16 april 1925. De Tweede Wereldoorlog was hij zonder veel problemen doorgekomen. Hij voelde het als zijn plicht om als militair naar Indië te gaan en meldde zich als vrijwilliger voor het zogenaamde Drenthe-bataljon, dat op 20 maart 1946 in Soerabaja arriveerde. Slechts korte tijd heeft Wobbe daar gewerkt. Doordat de auto waarin hij zat op een landmijn reed, raakte hij zwaar gewond en overleed hij reeds op 15 juni 1946 in het Marine Hospitaal

aldaar. Hij is begraven op het Ereveland Kembang Kuning in Soerabaja, vak B, nummer 179.⁸ Het bericht van zijn overlijden vernam de familie van de evangelist van het dorp Valthe. Het kwam hard aan; vooral moeder Hendrikje had het er moeilijk mee en heeft lange tijd niet

Wobbe de Vos, soldaat
* Odoorn
16-04-1925
† Soerabaja
15-06-1946

*Jan Hogen
Esch, *
Oosterhes-
selen
16-02-1914
† Medan
24-07-1947.*

*Links: het
eerste graf.*

*Jacob Euving,
korporaal, *
Oosterhesselen
24-09-1922 -
† Merek
09-01-1948*

gesproken. Diverse keren zijn gezinsleden aanwezig geweest bij de herdenkingsplechtigheid bij het monument, waar zij ook bloemen hebben gelegd.

Jacob Euving, korporaal

Jacob Euving werd geboren in Oosterhesselen op 24 september 1922, als zoon van landbouwer Harm Euving en Zwaantje Katerberg. Het gezin telde zes kinderen. Na de lagere school volgde de landbouwschool, hij zou boer worden. Tijdens de Tweede Wereldoorlog woonde hij gewoon thuis, hij is niet ondergedoken geweest, maar met zijn broers heeft hij wel verschillende keren in het hooivak gebivakkeerd. Van zijn belevenissen in militaire dienst hield hij in gewone schriften een dagboek bij.⁹ Daarin lezen we ook zijn motivatie om zich te melden voor militaire dienst: '... Tijdens de oorlog heb ik altijd gemeend het vaderland te moeten dienen door in militaire dienst te gaan. Ook achtte ik het mijn plicht om Indië te helpen bevrijden, hoewel ik mij niet kan herinneren er ooit met iemand over gesproken te hebben. Toen dan na de bevrijding vrijwilligers werden opgeroepen meende ik dat het ook mijn plicht was. Aanvankelijk kon er echter niets van komen. Mijn broers waren beide bij de Binnenlands Strijdkrachten, zodat ik wel thuis moest blijven om het werk nog zoveel mogelijk op te knappen ... Maar toen ik in het begin van Augustus hoorde dat bij het 1e Bataljon Drente nog enige vrijwilligers konden geplaatst worden, heb ik mij ook opgegeven ...' Met het bataljon vertrok hij, zoals elders in dit artikel vermeld, begin 1946 naar Indië; na enige maanden op Java werd het bataljon naar Sumatra overgeplaatst.

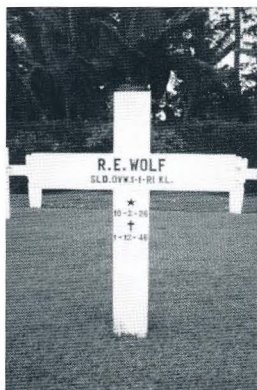
Voorals zijn moeder vond het moeilijk dat haar zoon naar een zo ver land ging. Het bericht van zijn sneuvelen op 9 januari 1948 bij Merek trokken vooral zijn ouders zich sterk aan. Zijn broer Lambertus Euving (*1915) herinnert zich dat nog goed: 'Eerst kwam er een bericht dat hij in een gevecht was gewond geraakt en enkele maanden later was het de predikant, gewaarschuwd door de burgemeester, die het overlijden kwam mededelen.'

In het dagboek van W. van Neutel, dienstmaat van Jacob, wordt verteld over de droeve gebeurtenis op 9 januari 1948: 'Vanmiddag sneuvelen 2 jongens van ons bataljon. Vanmorgen rukte een patrouille uit vanaf Merek in de richting van het 4e bataljon. Op een smal paadje, met rechts een steile bergwand en links een diep ravijn, werd plotseling hevig vuur ontvangen. De patrouille vuurde terug met mortieren, en in de veronderstelling dat het afgelopen zou zijn, trokken ze weer verder, om even later opnieuw vuur te krijgen, waarbij Jaap Euving en Jan Ottens, beide dodelijk werden getroffen. Het is nog een hele toer geweest om de lijken door het zeer zware terrein mee terug te krijgen..... En weer zal er morgen rouw zijn in 2 kleine Drentse dorpjes, als de telegrammen binnen komen ...' En op 10 januari 1948 schreef hij: 'Vandaag zijn Euving en Ottens in Medan begraven. Ds. Elgersma leidde de begrafenis. Ook de overste, de commandant 1e comp. waren aanwezig. Zo zet een nieuw jaar voor ons bataljon al weer niet best in, en wat zal het ons verder nog brengen? ...'

Het graf van Jacob Euving ligt op het Nederlands Ereveld Leuwigjahan te Cimahi, vak I nummer 557.

Rienhart Ennes
Wolf, soldaat,
* Emmen
10-02-1926
- † Medan
01-12-1946

Geert Bos,
soldaat, *
Beverwijk
03-03-1942
- † Male-
dofok bij
Sorong, Ned.
Nw. Guinea
09-06-1962

*De ingang van de begraafplaats te
Nieuw-Amsterdam, waar Geert Bos is
begraven.*

Nog zeer regelmatig is de familie Euving ver-
tegenwoordigd bij de jaarlijkse herdenking bij
het monument in Emmen en wordt er een krans
gelegd.

Het gebundelde dagboek is ondergebracht bij het
Nederlands Instituut voor Militaire Historie.

Nieuw-Guinea 1962: G. Bos

Bericht in het *Nieuwsblad van het Noorden* van
12 juni 1962: 'Op 9 juni, 18.00 uur plaatse-
lijke tijd is tijdens de actie tegen Indonesische
infiltranten op Nieuw-Guinea nabij Maledofok
gesneuveld de dienstplichtige soldaat G. Bos,
gewoond hebbende in Nieuw-Amsterdam (ge-
meente Emmen). De gesneuvelde was twintig
jaar oud en ongehuwd.'¹⁰

Met dank aan mevrouw A. de Bruin-de Vos
en de heren G. Achterhof en L. Euving voor
de openhartige gesprekken.

Alle foto's en data van gesneuvelden onder
de erevelden zijn afkomstig van de Oorlogs-
gravenstichting, m.u.v. die van de Algemene
Begraafplaats Nieuw-Amsterdam, tenzij an-
ders vermeld. Overige foto's zijn, voor zover
niet anders vermeld, eigen opnamen.

Noten

- 1 OVW'ers
- 2 (bron: RTV/Drenthe, *Drenthe in oorlog*.www.koei-web.nl)
- 3 Nu de drie gemeenten Borger, Emmen en Coevorden.
- 4 Voor meer informatie over Jacob Euving, zie verder.
- 5 Bron: Fotocollectie Dienst Legercontacten / 2.24.04.03 / inv.nr. 486-4-5
- 6 Voor meer informatie over Wobbe de Vos, zie verder.
- 7 Foto: *My Heritage*, stamboom Jan Zwart.
- 8 Foto: Oorlogsgravenstichting
- 9 In gewone schoolschriften kwam het dagboek na verloop van tijd bij de familie terecht; later is het uitgetypt en -voorzien van enkele illustraties - gebundeld tot een boekje.
- 10 *Delpher.nl* - Nieuwsblad van het Noorden van 12-6-1962. Geplaatst door Henk G. Westland' 10 januari 2016.

Een warme augustusdag in 1944

Herinneringen van de (toen) dertienjarige Henk Slik

Ruim 50 jaar bleef een gebeurtenis tijdens een warme augustusdag in 1944 Henk Slik, die in 1944 in Emmen woonde aan de Sterrenkamp 21 (anno 2017 nr 31), bezighouden.

Wat gebeurde er op die warme ochtend in 1944?

Omstreeks 09.00 uur stond Henk Slik, alleen gekleed in zijn (witte) hemd en onderbroek, in de erker van de voorkamer van het ouderlijk huis, toen hij een harde knal hoorde. Op datzelfde moment zag hij dat uit het houten hek dat voor het huis stond een gat werd geslagen en houten splinters in het rond vlogen.

Henks moeder, die in de schuur was, hoorde ook deze knal. Later zei ze dat ze dacht dat het een gesprongen fietsband was. Ze liep naar de voordeur en opende die. Op datzelfde moment zag Henk vanuit de erker, rechts van het huis aan de overkant (waar destijds groenteboer Engels was gevestigd), een figuur in lichte kleding de straat over rennen en de net geopende voordeur van hun

huis naar binnenstormen. Moeder Slik smet de deur dicht en Henk hoorde rennende voetstappen op de boven gelegen slaapkamer.

Als dertienjarige wist hij toen al dat het foute boel was. Hij vluchtte via de achterkamer en tuindeuren de tuin in, sloop langs de heg van buurvrouw Halbersma naar het hek van het - achter de woningen gelegen - Dierenpark. Vandaar door de spoorloot, over het spoor, de Parallelweg in. Henk werd opgevangen door mevrouw Boonstra (woonde naast de familie Palland), die hem voorzag van een glinsterend zwart gymnastiekbroekje en een paar klompen. Vanaf het huis van de familie Boonstra zag Henk hoe 'kerels in uniform' - hij wist toen niet of het uniformen van de SS, Grüne Polizei, of Landwachters waren - met pistool en geweer in de aanslag door de Sterrenkamp en bij de spoorovergang liepen.

Henk maakte zich intussen zorgen over zijn moeder die alleen thuis was. Na ongeveer twee uur werd het wat rustiger in de Sterrenkamp en ging Henk naar huis. Moeder Slik was lichtelijk in pa-

De woning aan de Sterrenkamp 21 (nu 31) in Emmen, waar tussen 1930 en 1970 de familie Slik woonde. Jaap Slik was onderwijzer aan School II, de huidige meester Vegterschool. Het gezin bestond uit de ouders Slik, twee dochters, Grietha en Janne, in 1944 respectievelijk 22 en 17 jaar oud en Henk, de jongste zoon, toen dertien jaar. (Foto Collectie Slik)

niek. Ze vertelde Henk dat er iemand was binnen-gevlucht met verwondingen en dat een deel van het huis onder het bloed zat. Henk zag bloed langs de trapopgang, overloop en voorste slaapkamer. Moeder vertelde dat de gewonde via het vliering-trapje naar de zolder was gevlucht en dat ze in de straat een landverrader of iets dergelijks had horen schreeuwen: "Schiet ze allemaal maar door de benen, die op straat komen."

Even na twaalf uur kwamen vader Slik en dochter Jannie thuis. Zij zagen dat overal bloed was, niet alleen in huis, maar ook op straat, aan het hek voor het huis en op de stoep en de voordeur. Vader Slik ging meteen naar de zolder om te zien wie daar zat en hoe erg de verwondingen waren. De vluchteling had een stuk stof om zijn bloedende pols gewikkeld. Het was erg heet op zolder en vader Slik zorgde dat de gewonde wat te eten en te drinken kreeg. Ondertussen liepen nog steeds landverraders overal te zoeken naar de vluchteling. Ze kropen zelfs door de tabaksplanten die vader Slik achter in de tuin had staan. Moeder Slik deed ondertussen, samen met Annie Nijeboer, een collega van vader Slik die in de kost was bij overbuurman Engels, pogingen om zoveel mogelijk bloed te verwijderen. Annie had de euvel moed de landverraders te vragen: "Heb je ze nou nog niet?"

Henk en zijn zus Jannie kregen van vader Slik de opdracht om buiten te gaan spelen en al spelend de bloedsporen van straat, hek en stoep met een nat lapje weg te vegen. Al hinkelend lukte dat aardig goed.

Tot zover de herinneringen van de dertienjarige. Deze herinneringen werden aangevuld door anderen die ook (min of meer) getuigen waren en verder aangevuld door vader Slik.

Wat buurtbewoners en anderen aanvulden

Op die bewuste augustusochtend werd in de Kappelstraat in Emmen een man aangehouden door twee - vermoedelijke - landwachters. Een van

Henk Slik op elfjarige leeftijd, een van de weinige foto's van hem die tijdens de oorlogsjaren zijn gemaakt. (Foto Collectie Slik)

deze heren meende de man te herkennen en vroeg hem zijn persoonsbewijs te laten zien. De man hield deze omhoog en liet het vallen. Terwijl de landwachters zich bukten om het persoonsbewijs op te rapen, wist de man een van de woningen binnen te vluchten.¹ Hij rende door de woning heen, kwam er achter weer uit, rende door enkele tuinen, sprong over heggen en kwam zo terecht in de tuin van groenteboer Engels aan de Sterrenkamp, de straat die vrijwel evenwijdig aan de Kappelstraat ligt. Tijdens deze vluchtpoging werd op de man geschoten en werd zijn pols geraakt. Hij rende opzij van het huis van groenteboer Engels de straat over en kwam via de openstaande deur in de woning van de familie Slik. Waarschijnlijk klapte hij de deur direct achter zich dicht. Enkele seconden later stonden de landwachters, onder wie waarschijnlijk de beruchte Klaas Bos, met geweer in de aanslag in de Sterrenkamp, maar zagen de door hen gezochte man niet. Een van de klanten

Henk Slik werd opgevangen door mevrouw Boonstra, die woonde in het rechter deel van de dubbele woning links aan de Parallelweg. Rechts de Oosterstraat. (Foto: Sis Hoek-Beugeling)

in de groentewinkel van Engels vertelde direct in de buurt dat hij had gezien dat ‘een licht geklede’ man bij Slik de voordeur in was gevlucht, maar direct via de tuindeur weer was weggevlucht. Dat moet dus de dertienjarige Henk Slik, slechts gekleed in zijn ondergoed, zijn geweest!

Vader Slik, zo vertelde Henk, ontving diezelfde dag via de ondergrondse in Emmen een briefje, waarin stond dat ‘was gezien dat de vluchteling in de buurt van de Sterrenkamp of in het Dierenpark moest zijn’. Tevens werd vermeld dat er diezelfde dag nog een razzia zou worden gehouden, waarbij ook werd vermeld dat er huiszoeking was gedaan (of gedaan zou worden) bij de familie Vlameling. In het briefje werd geadviseerd de vluchteling zo snel mogelijk te laten vertrekken, mede in verband met medische verzorging.

De oudste dochter Slik (Grietha), was verloofd met Joop Bergh die politieagent was. Een uniform van hem lag bij de familie Slik. Vader Slik liet de vluchteling dit uniform aantrekken en op de fiets van vader Slik vertrok hij via de Parallelweg naar het bos. Hoewel hij nog steeds in de omgeving werd gezocht, durfde vader Slik hem te laten gaan, omdat hij wist dat enkele als ‘goed’ bekend staande politieagenten de Parallelweg en het bos ‘bewaakten’. Voor hij wegging, liet de vluchteling een doorzichtig plastic ringetje achter voor Jannie.

Waarheidsvinding

Jarenlang hield bovenstaand verhaal Henk Slik bezig. Er waren nog steeds vragen, waar hij graag een antwoord op wilde hebben. In 1994 kwam hij in het boek *Waar eens de boekweit bloeide* van Jans Brands e.a. de naam tegen van veldwachter

2017: Links Sterrenkamp (nu 31) waar de familie Slik woonde tot en met 1970. In de middelste woning woonde tijdens de Tweede Wereldoorlog mevrouw Halbersma. In het huis rechts, naast de ingang Sterrenkamp/Oude Dierenpark, woonde destijds de familie Schoemaker. Schoemaker was in 1944 directeur van de Emmer-Courant.

(Foto: Sis Hoek-Beugeling)

A.T. de Jonge (bekend als ‘Broodgeert’²). Henk wist inmiddels dat de vluchteling op die warme augustusdag in 1944 een zoon was geweest van veldwachter A.T de Jonge uit Nieuw-Dordrecht. Van A. Bults uit Nieuw-Dordrecht hoorde Henk Slik dat de familie De Jonge waarschijnlijk in de omgeving van Alkmaar moest wonen. Na het raadplegen van telefoonboeken en vele vergeefse telefoontjes kwam Henk Slik in contact met Klaas de Jonge, die een broer bleek te zijn van de gezochte vluchteling, met de naam Evert.

Henk stuurde eind 1994 een brief aan Evert de Jonge die in Alkmaar woonde, met zijn herinneringen aan die augustusochtend 1944. Henk vroeg Evert de Jonge om zijn verhaal aan te vullen en/of te corrigeren. Evert stond op dat moment op het punt enkele maanden op reis te gaan, maar stuurde in april 1995 een brief met zijn herinneringen aan die augustusdag.

De herinneringen aan een warme augustusdag van ‘de vluchteling’ Evert de Jonge

Ongeveer midden augustus, enkele weken voor ‘Dolle Dinsdag’ (5 september 1944), fietste Evert de Jonge in korte broek en wit shirt vanuit Zuidbarge, richting Emmen. Om een reden, die

De Politiepost aan de Oranjedorpstraat 62, waar in ieder geval na 1945 de plaatselijke gemeente-agent van Nieuw-Dordrecht was gehuisvest. Of veldwachter De Jonge met zijn gezin in deze politiepost heeft gewoond, is niet helemaal duidelijk. Volgens de gemeentelijke gegevens woonde het gezin De Jonge in 1938 aan de Vastenov 193. (Uit: Politie in het Veen, foto historisch overzicht van de gemeentepolitie Emmen, december 1993).

hij vijftig jaar later niet meer wist, was Evert op weg naar het huis van Bustra in de Kapelstraat. (Bustra had Evert eerder geholpen aan zijn eerste onderduikadres in Emmen bij de familie Van Otterloo, destijds eigenaar van een textielzaak aan de Noorderstraat). Aan de rand van Emmen zag hij onder een paar bomen in de omgeving van 'het oude kerkhof' op een bankje drie of vier landwachters met elkaar zitten te praten. Ze maakten niet de indruk dat ze letten op het langskomende verkeer. Evert, die al redelijk snel fietste, voelde zich bij het zien van deze heren niet op zijn gemak

Overweg bij de Kapelstraat. Links de Kapelstraat met de rij woningbouw woningen en de Angelinostichting (bejaardenhuis). De laatste woning in deze rij (niet goed te zien) werd bewoond door de familie Bustra, de woning waar de vluchteling naar binnen schoot. De woning rechts ligt aan de Sterrenkamp. (Foto Collectie Sis Hoek-Beugeling)

en zette nog een tandje bij. Pas aangekomen in de Kapelstraat, durfde hij om te kijken, maar zag niets. Bij Bustra stapte hij van de fiets, belde aan en wachtte op de stoep.

Op dat moment kwam een landwachter om de hoek fietsen, waarin Evert tot zijn schrik een overbuurman uit Nieuw-Dordrecht herkende, waar hij tussen zijn twaalfde en achttiende levensjaar had gewoond. Zonder enige aanleiding werd Evert gesommeerd: "Je persoonsbewijs." Hij pakte het, stak het half omhoog en liet het toen vallen. Op

dat zelfde moment werd de voordeur van Bustra geopend, Evert stapte naar binnen, gooide de deur dicht, rende door de gang en de keuken weer naar buiten de tuin door. Hij sprong over een heg; op het zelfde moment klonk een schot en voelde hij een schroeiende pijn aan zijn rechter pols. Het voelde alsof er een heet voorwerp op werd gedrukt. Desondanks bleef hij tussen een paar huizen doorrennen, vloog de Sterrenkamp over en zag daar aan de overkant als door een wonder een deur van een woning open gaan.

Zonder na te denken rende hij naar binnen. Hij vroeg de dame die bij de deur in het halletje stond of ergens een plek was om zich te verbergen. Linea recta leidde ze hem naar de zolder. Even later kwam ze hem een glas water brengen. Evert vroeg haar eerst zelf maar een slok te nemen, omdat zij nog meer trilde dan hijzelf. Het leek of ze allebei in shock waren. Om het bloeden van zijn pols te stelpen had hij deze tegen zijn borst gedrukt, waardoor het leek of hij ernstig gewond was. Evert vond op de zolder wat matrassen en ging daar onder liggen. Van de volgende uren op die warme zolder wist hij vijftig jaar later niet veel meer, wel dat er veel geschreeuw was op straat. Achteraf had hij het gevoel dat hij toen in shock was. Na een paar uur bracht iemand, Evert vermoedde iemand van de ondergrondse, hem een donker pak en een fiets. Waarschijnlijk kreeg hij toen ook de opdracht om naar de Emmer Dennen te fietsen, zich daar te verbergen en dan als het donker was naar aannemer Kramer te fietsen

Casper Cramer
(1915-1991)
(Foto: Historische
werkgroep Barger-Oos-
terveld)

in Emmerschans.³ Hij kwam weer een beetje bij zinnen toen hij zo om een uur of twee 's middags langs de Parallelweg richting Emmer Dennen fietste. Hij kende de weg, want als jongen had hij daar vaak gefietst. Hij fietste door het bos richting Exloo en liep daar met de fiets diep het bos in. Hij bleef daar zo goed mogelijk verstopt liggen tot ver nadat het donker was geworden. Terwijl hij daar lag, hoorde hij een paar keer stemmen en een schot. Om zijn gewonde pols had hij een soort verband, maar hij voelde geen pijn. Vijftig jaar later schreef hij dat toe aan de adrenaline die door zijn aderen stroomde. Het was een donkere, maanloze nacht. Omstreeks middernacht verliet hij zijn schuilplaats. Op de een of andere manier bereikte hij een zandpad en was hij dankzij zijn vroegere omzwervingen in het bos in staat zich te oriënteren en de weg naar Barger-Oosterveld te vinden, zonder licht en alle zintuigen op scherp. In Barger Oosterveld vond hij de grote winkel met woonhuis van Casper Cramer.

Ze moesten op de hoogte geweest zijn van zijn komst op dat late uur. Zonder enige vragen werd hij hartelijk verwelkomd. Cramer belde meteen de dokter. Volgens Evert was dat waarschijnlijk dokter Van Zanten.⁴ De pols lag tot op het bot open, maar het bot, pezen of grote bloedvaten waren niet geraakt.

Evert de Jong bleef tot na Dolle Dinsdag (5 september 1944) bij Cramer. Hij fietste toen naar het dorp Harfsen, in de buurt van Gorssel, waar hij een rol in het verzet speelde en eerder al enige tijd ondergedoken had gezeten.

Henk Slik kreeg van Evert de Jonge een kopie van het hoofdstuk 'Met Evert is niks te beginnen (1945-45)' uit het boek *De voet dwars: verhalen en herinneringen uit de periode 1940-'45*, geschreven door M.W. Enserink. Het boek gaat over het verzet in de omgeving van Gorssel. Enserink vat de gebeurtenissen op de augustusochtend als volgt samen:

... 'Omstreeks half augustus 1944 fietste Evert 's morgens om 9 uur over de weg van Zuid-Barge naar Emmen, waar zijn ouders woonden.⁵ Landwachters herkenden hem, probeerden hem in te halen en voor het huis van kennissen op te pakken. De voordeur stond op een kier, maar Evert belde netjes aan en bleef op de stoep wachten.

gauw wat er gebeurd was en vroeg of er een schuilplaats in huis was. De vrouw werd erg zenuwachtig. Evert zocht zelf en vond boven een wieg met dekentje, draaide dat om zijn pols, die nog steeds erg bloedde, zodat hij er nu uitzag als een slager. Met veel moeite hees hij zich door een luik op een overloop op de vliering en daar verborg hij zich onder een paar matrassen en een bed. De huisbewoonster kwam hem na enige tijd heel zenuwachtig verslag uitbrengen: de Emmer Landwacht was gemobiliseerd. Een heel stel liep in de straat te vloeken en te schreeuwen en overall werd gezocht. "Drek doodschieten a'j 'm ziet!" had de commandant gezegd. Ze zagen hem niet. Wel een 'spooksel' dat op hem leek. 's middags doorzochten ze een bos in de nabijheid, waar ze dachten dat hij zou kunnen zijn. Later vertelde een landwachter dat ze daarin nog zesmaal op hem geschoten hadden, zonder succes. Inderdaad was Evert 's middags naar dat bos gegaan, maar een verre uithoek daarvan. De schoten heeft hij wel gehoord. Om een uur 's nachts kwam hij aan bij kennissen en om twee uur kwam er een dokter, die de pols verbond. De wond was niet ernstig; het bot lag wel bloot maar was niet beschadigd." ...

Conclusies

De bovenstaande versies, hoewel op details misschien wat verschillend, vullen elkaar voldoende aan om een goede voorstelling van de gebeurtenissen op die augustusdag te krijgen. Henk Slik verzamelde de gegevens in 1995 en bewaart ze al meer dan twintig jaar in een album. Vijftig jaar na de gebeurtenis op die augustusochtend zijn hier en daar de herinneringen wat vervaagd.

Wat Evert in Emmen deed, wist hij vijftig jaar later niet meer, en waarom hij vroeg in de ochtend vanuit Zuidbarge richting Emmen fietste is helemaal onduidelijk. In ieder geval bezocht hij niet zijn ouders, zoals in het stuk van Enserink staat, want zijn vader was toen al overleden. Zou hij het hij risico hebben genomen zijn moeder te bezoeken in Nieuw-Dordrecht? Zij was op 1 september 1944 naar de Nijkampenweg in Emmen verhuisd. Henk heeft het vermoeden dat dankzij zijn vlucht (in zijn ondergoed) - wat werd gezien en gemeld door een van de 'toeschouwers' - en in het stuk van Enserink *'een spooksel dat op hem leek'*, de

landwachten niet zijn gaan zoeken in de woningen aan de Sterrenkamp naar de vluchteling. Evert was immers ook 'licht' gekleed ... Wat hij nog steeds niet begrijpt, is dat de landwachters kennelijk de vele bloedsporen bij zijn ouderlijk huis niet hebben gezien.

Waarschijnlijk zal het briefje dat vroeg in de middag bij de familie Slik werd bezorgd met de mededeling dat de vluchteling zo snel mogelijk moest vertrekken in verband met een op handen zijnde razzia - en misschien ook wel de mededeling waar hij zich moest melden - via de ondergrondse zijn bezorgd. Hoe zij wisten, waar de vluchteling werd verborgen en of ook werd aangegeven waar hij zou kunnen onderduiken (Cramer?) is anno 2017 niet meer te achterhalen.

Voor wat betreft het verhaal, dat al gauw de ronde deed dat de landwacht huiszoeking zou hebben gedaan bij de familie Vlameling: hun zoon, Ype Vlameling was een vriend van Evert, waar hij de eerste oorlogsjaren nog wel eens thuis kwam. Onbekend is hoe de landwachters dat hebben geweten. Ype Vlameling verhuisde een jaar na de oorlog naar Canada. Evert en hij hebben elkaar nog enkele malen na de oorlog ontmoet, maar Ype heeft het nooit over deze huiszoeking gehad. Voor Evert de Jonge was de achtervolging in Emmen een van de vele spannende momenten uit zijn verzetsleven en stonden alle details hem niet meer zo helder voor de geest.

Het politie-uniform heeft Evert, evenals de fiets, bij Cramer in Barger-Oosterveld achtergelaten. Evert lijkt zich niet te hebben gerealiseerd dat hij in een politie-uniform bij de familie Slik is weggefietsd, ook kon hij zich later niet herinneren dat hij een 'kunststof' ringetje had achtergelaten voor dochter Jannie. Wel vertelde hij in 1995 dat het plexiglas uit neergestorte vliegtuigen in Harfsen, waar hij eerder was ondergedoken 'de ronde deed'.

Volgens Henk Slik was het niet dokter Van Zanten, maar dokter Hospers die midden in de nacht naar Barger-Oosterveld reed om de pols van Evert te behandelen. Evert de Jonge heeft, hoewel de verwonding niet ernstig was, nog zeker twintig jaar een 'dof' gevoel in zijn hand gehad.

De landwachter uit Nieuw-Dordrecht die Evert herkende, werd na de oorlog veroordeeld tot

zeven jaar gevangenisstraf. Het vonnis werd uitgesproken in het gebouw van de toenmalige Landbouw-winterschool in Emmen. Evert de Jonge was aanwezig bij deze zitting. Hij vertelde Henk Slik dat hij na de zitting zijn oude overbuur heeft gezegd dat hij het hem vergaf.

Wie was Evert de Jonge?

Evert de Jonge werd op 7 april 1921 in Delft geboren. Tussen zijn twaalde en achttiende levensjaar (1933-1940) woonde hij in Nieuw-Dordrecht, waar zijn vader, A.T. de Jonge (geboren op 20 mei 1894 te Almelo; overleden op 28 juli 1943 te Nieuw-Dordrecht) gemeenteveldwachter en onbezoldigd veldwachter was. Evert ging in Emmen naar de ULO en studeerde daarna in Delft. In 1943 moest hij zijn studie afbreken, omdat hij weigerde de loyaliteitsverklaring te tekenen. Hij verfoeide het nationaalsocialisme en rekende het tot zijn plicht om zijn steentje bij te dragen in de strijd tegen de nazi's. Hij moest onderduiken en kwam na een zwerftocht terecht in Harfsen. Daar was hij enige tijd een van de onderduikers in het onderduikershol 'het Gaatje'.⁶ Rondom Gorssel was een actieve verzetsgroep, en het aandeel van Evert de Jonge daarin lijkt een avonturenroman. Hij moest regelmatig onderduiken, werd diverse malen opgepakt en wist weer te ontsnappen, zoals op 31 oktober 1944 op spectaculaire wijze uit de landwachtkazerne in Deventer. In 2009 maakte de VPRO de film *Liever geen bezoek* over de vele schuilplaatsen in de Achterhoek. Evert de Jonge komt ook in deze film voor.

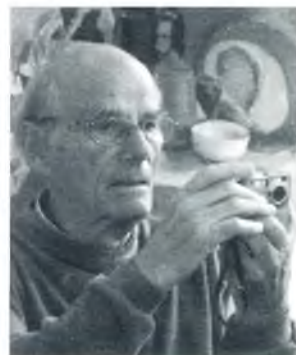
Na de oorlog rondde Evert zijn studie af en werd leraar wiskunde, later mechanica aan de HTS in Amsterdam en daarna adjunct-directeur van deze school. Tot aan zijn dood was hij jaarlijks aanwezig bij de herdenkingsbijeenkomst bij Het Verzetsgraf in Harfsen.

Henk Slik en Evert de Jonge hadden na 1995 tot Everts overlijden op 21 oktober 2014 diverse malen vriendschappelijk contact met elkaar.

Met dank aan Henk en Hillie Slik, Historische werkgroep Barger-Oosterveld en Gerard Cramer.

Rechts: Evert de Jonge in 2014

(Foto Collectie Familie Slik)

Onder: Het verzetsmonument bij het onderduikershol Harfsen

(Foto: Wikipedia)

Noten

- 1 Als de voordeur niet op slot was gedraaid, kon je de deur van buiten openendoen.
- 2 Anno 2017 is onduidelijk, waarom veldwachter De Jonge 'Broodgeert' werd genoemd. Wel gaat het verhaal dat de veldwachter nog al eens door de opgroeiende jeugd van Nieuw-Dordrecht werd gepest.
- 3 Evert moet zich hier hebben vergist, want in Emmerschans is geen aannemer Kramer bekend. Wel woonde in Barger Oosterveld Casper Cramer, die daar een aannemersbedrijf/annex winkel had. De vergissing kan verklaard worden uit het feit dat Casper Cramer destijds woonde aan de Schansstraat de huidige St. Gerardusstraat.
- 4 Volgens overlevering was de 'code' voor de huisarts als hij gebeld werd door het verzet om medische bijstand te verlenen de vraag: "Dokter kun je kom'en mien vrouw hef witte vloed."
- 5 Bekend is dat moeder De Jonge in 1944, na het overlijden van haar man in 1943, van Nieuw-Dordrecht naar Emmen verhuisde. Zij overleed in Emmen in 1969.
- 6 Het onderduikershol is beschreven door H.J. Jansen in *Ons Markenboek* van april 1985.

100 jaar geleden

Het is begin 1917, een strenge winter en nog steeds is het oorlog (1914-1918). De *Emmer Courant* zag er in die tijd natuurlijk heel anders uit dan nu: dunner en zonder foto's. Wel heel veel advertenties van middenstanders en verkopeningen van onroerend goed. Ook verscheen de krant alleen nog maar op woensdag en zaterdag.

Hoewel Nederland neutraal was, stonden er veel oorlogsberichten op de voorpagina. De berichten van Zuidoost-Drenthe waren onder de kop 'Plaatselijk Nieuws' gegroepeerd. Hieronder een greep uit die berichten van het eerste kwartaal van 1917.

10 januari 1917

EMMER-COMPASCUUM Dank zij de ijverige nasporingen van den rijksveldwachter Jacobs, is het aan dezen mogen gelukken, de dader van den moord op Tubben op te sporen en tot bekentenis te brengen. Het is de militair Siegers van het detachement te Munsterscheveld, die nu zijn gerechte straf wel niet zal ontgaan.

13 januari 1917

EMMEN. Een verblijdende tijding is het ongetwijfeld, dat bij het bestuur der coöp. Vereniging elektrische centrale bericht is ingekomen dat de dynamo per stoomschip 'Vliestroom' te Amsterdam is aangekomen en reeds naar hier is afgezonden. Al geruimen tijd geleden arriveerden de palen en dagelijks komen materialen aan, als zoovele aanduidingen, dat de langverbeide totstandkoming onzer centrale niet veraf meer is.

13 januari 1917

NIEUW-WEERDINGE. Gisteravond ongeveer 9 uur heeft te Nieuw-Weerdinge een treurig feit plaats gehad. De postbode H.S. had steeds veel te verduren van zijn buurman Neef, die een wrok tegen hem had en in dronkenschap een lastige klant en een gevaarlijk persoon schijnt te wezen, althans de postbode vond het geraden steeds een geladen geweer bij de hand te hebben. Neef was gisteravond weer dronken en drong bij zijn buurman in huis, wien hij met een mes te lijf wilde. Er ontstond een worsteling, waarbij de aangevallene zijn belager het mes wist te ontnemen en waarmee hij hem een zodanige wond in de halsstreek toebracht, dat N. weldra is bezweken. Beide personen, lieden van ongeveer 35 jaar zijn gehuwd. S., die louter uit zelfbehoud handelde, is in arrest gesteld.

School met de Bijbel die in de Kapelstraat heeft gestaan (Collectie Gemeentearchief Emmen)

13 januari 1917

EMMER-COMPASCUUM. Naar de 'Tel.' verneemt, is de soldaat, die, zooals wij reeds meldden, in hechtenis was genomen, verdacht van den moord op Nieuwjaarsnacht te Emmer-Compascuum gepleegd op zekeren Tubbe, maandagmorgen in vrijheid gesteld. Thans is te Emmercompascuum aangehouden, gevangelijk naar Assen vervoerd en in de militaire gevangenis aldaar in verzekerde bewaring gesteld zekere Albert S., grenswachtsoldaat te Emmercompascuum, die bekend heeft T. te hebben vermoord. De moord moet zich als volgt hebben toegedragen: Toen Tubbe Nieuwjaarsnacht door Emmercompascuum fietste, is hij door den soldaat Jan S. te Emmercompascuum gedetacheerd, uit pure baldadigheid, veroorzaakt door misbruik van sterken drank en te gemakkelijk verdiend geld, zonder enige aanleiding van zijn fiets getrokken. Daardoor ontstond een woordentwist tusschen den vermoorde en zijn aanrander, waaraan ook S. deelnam. Tubbe stapte weder op zijn fiets, doch voor hij uit het gezicht verdwenen was, zond de soldaat, Albert S., hem een kogel achterna, die Tubbe in den rug trof, en doodde. Bij dezen gang van zaken is ook te verklaren dat de twee soldaten zoo spoedig ter plaatse waren. Dit wekte reeds dadelijk vermoedens op tegen hen. De soldaat Jan S. aanvankelijk van den moord verdacht, heeft zijn kameraad S. als moordenaar aangewezen, die dan ook al spoedig bekende. Zooals uit bovenstaande blijkt is de moord dus niet geschied door een militair buitengewoon kommies, maar door een soldaat van de grenswacht.

17 januari 1917

EMMEN. Zaterdagavond werd door de Geref. vereeniging tot stichting van een school met den bijbel alhier onder architectuur van den heer Mos te Dwingeloo onderhandsch uitbesteed het bouwen van een school met twee lokalen op een terrein

Emmen in 1918. Aan de rechterzijde van de 'Dorpsweg' de palen behorende bij het leidingnet van de elektrische centrale. (Collectie Piet Naber)

door de vereniging aangekocht van de heer Gossen (in de Kapelstraat, red.). Laagste inschrijver was de heer W. v. d. Hof te Westenesch aan wie het werk werd opgedragen. vervolgens werd tot hoofd der nieuw te bouwen school benoemd de heer P. Wildvank te Loppersum. Men hoopt de school over 5 maanden reeds te openen.

EMMEN. De heer M. Meiboom alhier is door onderhandschen koop eigenaar geworden van het huis van de Gebr. Begemann.

20 januari 1917

EMMEN. De eerste palen van het leidingnet onzer centrale zijn verrezen aan het einde van de Wilhelminalaan langs den nieuwen straatweg naar

Angelslo. De bedoeling van den aannemer is eerst het gedeelte vanaf de Ned. Herv. Kerk - Wilhelminalaan - Achterweg gereed te maken. De dynamo is gearriveerd, terwijl het bestuur er in mocht slagen, ondanks den kolen nood zich van genoegzamen voorraad steenkolen te voorzien. Uit het aantal sollicitanten naar de betrekking van machinist-electricien, waarvoor oproeping is gedaan, geschiedt weldra eene benoeming, terwijl de oproeping naar de betrekking van boekhouder is te verwachten. Met het teekenen van het ledenregister waarmede het bestuur den heer Salomons, conciërge der ambachtsschool belast heeft, wordt geregeld voortgegaan. De aansluiting geschiedt vrijwel huis aan huis. De Wilhelminalaan enz. is weldra afgewerkt.¹

24 januari 1917

EMMEN. Gisteravond vergaderden de marktgenooten van Emmen en Westenesch in 't hotel Postma. Aan de orde was de verkoop van de Allée. Ingekomen was een schrijven van het Gemeentebestuur met verzoek den verkoopprijs mee te deelen. Met algemeene stemmen werd besloten het terrein te koop aan te bieden voor den koopprijs van f. 6000. Tevens werd besloten de rijksveldwacht een gratificatie van f. 50 toe te kennen voor hun zorgen in het belang van de markte.

EMMEN. De cliënteel van den heer T. Kremer heeft zaterdagavond den heer G. Veenegheerts, die geruimen tijd den heer K. tijdens diens gemobiliseerd zijn heeft vervangen en thans dezen nog trouw assisteert, op diens 68sten verjaardag op har-

*Geert Veenegheerts.
(Collectie
B. Mensingh)*

telijke wijze gehuldigd. De heer Veenegheerts, beter bekend als 'Wever-geert', de man die met zelfde vaardigheid het scheermes als de weversspoel hanteert, die uit dikke boeken veel levens- en wereldwijsheid in de loop der jaren heeft vergaard en anderen daarvan gaarne mededeelt, mag zich in veler vriendschap en achting verheugen. De jubilaris werd dus zaterdagavond op het aller aangenaamst verrast door de aanbidding van verschillende geschenken vergezeld van een passende toespraak. 't Was een heele gezelligheid in de scheersalon van den heer Kremer.

DORDSCHEBRUG. Gisterenmiddag om $\pm$ 2 uur ontstond waarschijnlijk doordat een der kachels niet goed functioneerde, brand in de o. l. school te Dordschebrug, hoofd de heer H. de Vries. Of-schoon er terstond pogingen tot blussching werden aangewend, de sterke vorst die het kanaal met een ijskorst had bedekt, deed het water in de slangen van de brandspuit bevrozen, zoodat weldra het geheele gebouw in lichtelaaie stond. Gelukkig waren de kinderen allen tijdig uit de school zoodat er geen persoonlijke ongelukken voorvielen. Het gebouw brandde geheel uit. Een deel van het ameublement werd nog gered.²

27 januari 1917

ZWARTEMEER. Vrijdagmorgen j.l. kwamen hier twee Russen over de grens. Iemand, die daar in de buurt woont, bemerkte dit en trachtte hun te beduiden, dat zij gerust zijn woning konden binnentreden. Na eenige weifeling gingen ze, hoewel nog schoorvoetend, daartoe over. Maar gelukkig, aan den balk zagen ze stukken van een dood varken hangen. Toen eerst begrepen ze, blijkbaar tot hun gerustheid en vreugde, dat ze in Holland waren.

31 januari 1917

ERICA. Hedenmiddag had op de Veenschapswijk een hardrijderij plaats voor de schoolkinderen uit de schoolkring I. Prijswinnars waren: Groep I. 1e prijs J. B. P. P. Bentlage (een horloge). 2e prijs J. Hoving (een paar schaatsen), 3e prijs H. van Os (een das). Groep II. 1e prijs W. Vorsteveld (een paar schaatsen), 2e prijs K. Bosman (een das), 3e prijs G. Kampinga (een paar kousen). Groep III. 1e prijs F. Scholte (een boa), 2e prijs D. A. Jagt (een

paar schaatsen), 3e prijs M. Tappel (een schort). Groep IV. 1e prijs J. Kiewiet (een boa), 2e prijs A. Hof (een paar schaatsen), 3e prijs J. G. H. Pol (een schort).

7 februari 1917

EMMEN. 't Was gistermiddag een heele drukte op het Oranjekanaal bij Westenesch tussen de beide bruggen. Een heusche groote hardrijderij op schaatsen, iets wat tot dusver hier onbekend was, zou worden gehouden. Wel werd hier wel eens een hardrijderij gehouden, maar een, waaraan bekende rijders deelnamen, was totaal onbekend. Geen wonder, dat uit den heelen omtrek een groote menigte nieuwsgierigen was opgekomen, nu ook het winterweer wonder mee werkte, een prachtige zonnige winternamiddag. Het bestuur van de ijsclub 'De Hondsrug' had aan de medailles, door H. M. de Koningin geschonken, flinke geldprijzen toegevoegd n.l. van f 50 en f 30 en bovendien nog een premie van f 20 beschikbaar gesteld. De aangifte van liefhebbers was dan ook zeer bevredigend, niet minder dan 34 deelnemers hadden zich aangegeven en waren ook opgekomen. Tegen ongeveer 1 uur werd, na loting in het hotel Wielens, afgemarcheerd met de muziek van het harmoniegezelschap alhier voorop over Noordbarge en zoo naar de baan. (....) 't Was voor de talrijke toeschouwers een koude liefhebberij, ook de muzikanten hadden het met de koude te kwaad, daar ze elk ogenblik hun instrumenten moesten ontdooien. Toch hielden ze zich dapper en bliezen er zo nu en dan in de heldere, koude vrieslucht op los.

17 februari 1917

KLAZIENAVEEN. Een typische scène speelde zich hier aan de grens af. Een Duitsch soldaat stapt als schildwacht in volle wapenrusting naar de Hollandsche grens. Daar aangekomen doet hij kalm nog een paar passen en staat op Hollandsch gebied. Daar blijft hij staan, wuift zijn makkers toe en roept: "Ik moet weer naar het front en dat ver.... Ik!". Daar komt een vrouw uit Holland aangewandeld met een pak bij zich. Zij blijft bij den Duitscher staan en geeft hem het pak, waaruit een geheel stel manskleeren komt. Deze kleedt zich

spernaakt uit, trekt de burgerkleeren aan en gooit zijn oude militaire plunje aan zijn voormalige makkers toe en verwijderd zich kalm verder het vrede-lievende Holland binnen.

21 maart 1917

NIEUW-AMSTERDAM. Onder de smokkelaars wordt thans opschooning gehouden. Er gaat haast geen dag voorbij of groote transporten worden naar Veenhuizen gebracht. Het beroep van smokelaar schijnt wel door ieder uitgeoefend te kunnen worden, want niet alleen mannen en jongens, ook vrouwen met haar zuigeling op den arm ziet men onder de weggevoerden.

Noten

- 1 In februari werd tot machinist-electriciën de heer G. Kooij benoemd, die dan als zodanig in Dalen werkzaam was en tot secretaris-boekhouder de heer J. Jonker te Westenesch.
- 2 Navraag bij de historische werkgroep in Klazienaveen om te weten welke school dit was, leverde geen oplossing. Dus, wie er meer van weet? De brand kwam nog ter sprake in de eerstvolgende gemeenteraadsvergadering. Het zou door de gebrekkige kachels komen. Opmerkelijk is wel dat er die winter meer scholen brand hadden, zoals in Roswinkel en op 10 februari meldt de krant: 'Weer hebben verschillende scholen in deze gemeente in brand gezeten, o.m. te Zwartemeer, Erica en Nieuw-Amsterdam.' Na de brand in Dordschebrug stelt de christelijke school daar haar gebouw ter beschikking en wel zo dat de kinderen van de bijzondere school 's morgens les krijgen en de leerlingen van de openbare school 's middags (E.C. 14 febr.). Er moet wel huur betaald worden.

Het laatste schip in november 1965

**Koop Middeljans in Emmer-Erfscheidenveen maakte jaarlijks ongeveer 2,4 miljoen pers-
turven en verkocht hiervan elk jaar ongeveer 1/3 deel aan Lieuwe de Harder uit Meppel.
Die ventte ze uit aan zijn klanten rond en richting Meppel.**

Door de teruglopende markt door onder andere het gebruik van aardgas en kolen had Lieuwe in 1965 genoeg aan 500.000 persturven. Het was de hele voorraad van Koop Middeljans, die zijn productie al had aangepast. Lieuwe vertrok om 06.00 uur uit Meppel en trok rond 19.00 uur op de Groenedijk aan zijn hoorn. Koop sprong op zijn brommer en draaide de vijf bruggen open. Het laden begon de volgende morgen om 06.00 uur. De laatste vracht van ongeveer 80.000 stuks werd in november 1965 achter in het kanaal (nu het Oosterbos) geladen. De 'Risico' van Lieuwe was daarmee het laatste schip dat met turf uit Emmer-Erfscheidenveen naar Meppel vertrok. Toen het schip door 'Rotmans Sluus' in Klazienaveen-Noord was, ging er een telefoontje naar Hendrik Bisschop, hoofd van het Waterschap en werd begonnen met het storten van zand om alle bruggen te vervangen door dammen! Lieuwe zegt zelf: "Ze kwamen 's avonds bij mij en vreugen of ik alles meegenomen had, want daar hadden ze op gewacht. De volgende

morgen toen ik wakker wordde, stonden ze aal
klaar met de kipkarren met zaand."

*Rechts: Wessel
Telkamp met de
'allerleste koare
mit törf' Achter
hem de hoogveen-
restanten waar
het Oosterbos is
aangelegd.*

*Linksonder: De 'Risico'.
Rechtsonder: De laadploeg die de 'Risico' van Lieuwe
de Harder heeft geladen! Links vooraan Douwe Oost
met een zakdoek op z'n hoofd, op de koare Wessel
Telkamp, toen 30 jaar met alpino en Albert Gravers
met pet. Achteraan Jurrie Gravers, Hendrik Gravers,
Koop Middeljans met pijp, Kuipers, Leida Middel-
jans en Klaziena Baron. Het jongetje is zoon Leo de
Harder, hier zes jaar oud.*

door Historische werkgroep Barger-Compascuum
Dennes Berends, Hennie Dijk, Anneke van der
Kolk-Alers, Gerard Steenhuis (contactpersoon) en
Louis Veldhuis

Kerk en kerkhof

Cultureel Erfgoed Barger-Compascuum

De 'Historische Werkgroep Barger-Compascuum' organiseert op zaterdag 25 maart 2017 een dag Cultureel Erfgoed van Barger-Compascuum.

U bent daarvoor van harte uitgenodigd.

Het programma

Het programma ziet er als volgt uit:

09.30 uur: Café De Kloeck, Verlengde Oosterdiep OZ 108, Barger-Compascuum; inloop met koffie.

10.00 uur: Opening: inleiding over het thema: katholicisme in Zuidoost Drenthe, Duitsers uit het Emsland, kerkgebouw en historisch kerkhof.

10.30 uur: In de rooms-katholieke St. Joseph-kerk geeft dr. Hetty Berens uitleg over dit Rijksmonument. De katholieke kerk van Barger-Compascuum is begin jaren twintig onder architectuur van Joseph Cuypers gebouwd. Hij is zoon van de beroemde Pierre Cuypers, architect van het Rijksmuseum en Centraal Station in Amsterdam en tientallen katholieke kerken in Nederland.

We lopen daarna via de gemeentelijke monumenten; St. Theresiabasisschool: meestershuis en buurthuis De Collink door de Kerklaan naar het Hoogveenkerkhof. Daar wordt verteld over de historie

*Linksonder: graven op het hoogveenkerkhof
Rechtsonder: De St. Josephkerk omstreeks 1950*

Hetty Berens is in 1958 geboren in Barger-Compascuum. Ze is architectuurhistoricus en gepromoveerd op negentiende eeuwse architectuur. Op dit moment is zij werkzaam als conservator bij Het Nieuwe Instituut, Rijksarchief voor Architectuur en Stedenbouw, in Rotterdam. Zij geldt als kenner van het werk van Pierre en zijn zoon Joseph Cuypers.

van het kerkhof en kunt u de onlangs geopende expositieschuur bekijken.

13.00 uur-14.00 uur: Afsluiting in De Kloeck met soep en brood.

Opgave

U kunt zich opgeven, liefst per mail, bij gsfysio@hotmail.com of anders per telefoon, alle werkdagen van de week voor 11.00 uur, bij Gerard Steenhuis fysiotherapie en fitness, telefoon 0591-349941. Opgave voor 23 maart, zodat we kunnen zorgen voor een goede organisatie. De kosten bedragen € 7,50, te voldoen aan het begin van de dag.

Excursie 2017:

'Op ontdekkingstocht langs de Vecht'

Om alvast te noteren. Op de zaterdagen 6 en 13 mei 2017 wordt onze jaarlijkse excursie gehouden. Vanaf Emlichheim zakken we af naar de bron van de Vecht bij Darfeld in het mooie Munsterland.

De Vecht is een regenwaterrivier. De eerste schriftelijke vermelding van de Vecht stamt uit omstreeks 1232. Deze komt uit een anoniem verslag in het Latijn over de strijd van de bisschoppen van Utrecht, om de zeggenschap tot 1232 in het noordelijke gedeelte van hun gezagsgebied. Centraal is het relaas over de strijd van bisschop Otto II van Lippe tegen zijn leenman, de burggraaf van Coevorden en de Drenten. Deze strijd kwam tot uiting in de slag bij Ane in 1227. Vanaf 1300 tot circa 1850 was er veel scheepvaart op de Vecht. Vrijwel alle transport van handelswaar naar de afzetmarkt 'Holland' vond plaats met kleine scheepjes, de zo genoemde zompen. De rivier kende een onregelmatige stroming, waardoor in de zomermaanden de waterstand extreem laag kon zijn. Bovendien was de rivier sterk meanderend. De zompen die men gebruikte, waren hierop aangepast, zodat men zo ver mogelijk kon doorvaren. Over de Vecht werd veel Bentheimer zandsteen, dat een belangrijk bouw materiaal was, vervoerd naar de stapelplaats Zwolle. De rest van de historie over de Duitse Vechte hoort u in de bus. Wim Visscher loopt al warm langs de Zijtak.

Momenteel is de reiscommissie met de laatste loodjes bezig. De reis is nog niet tot in alle details uitgewerkt. Maar laat u zich verrassen. De kosten bedragen € 40,00 p.p. en ze kunnen tijdens de reis worden voldaan. Vanaf het verschijnen van deze *Kroniek* kunt u zich opgeven bij Henk Jeurink [0591-626728 of henk.jeurink@ziggo.nl]. Het belooft in landschappelijk en historisch opzicht een mooie excursie te worden. Maar ook aan gezelligheid zal geen gebrek zijn op de eerste en tweede zaterdag in mei 2017 vanaf 08.45 uur op het parkeerterrein bij het Hampshire Hotel in Emmen. Tussen 17.00-18.00 uur zijn we in Emmen terug.

Historische Vereniging 25 jaar

Dinsdag 24 januari 2017 (oprichtingsdatum) ligt achter ons. Voor de viering van het jubileum hebben we nog een groot deel van het jaar 2017 voor de boeg. De contouren van het programma in het kader van 'Het Wonder Emmen' worden zichtbaar. Op de 'opmaat' van het jubileumprogramma op 10 december 2016 waren ruim 80 mensen afgekomen. Ze waren zeer te spreken over de presentatie van Henk Jeurink. Dat verplicht tot meer inzet voor een goed en kwalitatief vervolg van het jubileumprogramma. Offertes zijn opgevraagd en de kring met afspraken sluit zich. In een leuze van Loesje las ik "Waarom moeilijk doen als het samen kan". De Historische Vereniging wil graag het jubileumprogramma met anderen voorbereiden en uitvoeren. Daar komt veel overleg en afstemming bij kijken. Maar het bestuur en de jubileumcommissie houden de moed er in en ze zijn ervan overtuigd dat het gaat lukken.

In de maand juli beginnen we met de geschiedenis van de naoorlogse woonwijken: Emmermeer - Angelslo - Emmerhout. De bekende Emmer stede-bouwkundige André de Jong (1926-2000) stelde zich altijd bescheiden op. "Stedebouwkundigen willen aantrekkelijke woonplekjes ontwerpen. Het is aan de bewoners om er samen iets van te maken." Daarom worden (oud-)bewoners uitdrukkelijk uitgenodigd zich uit te laten over hun ervaringen. Als afsluiting van dit onderdeel van het jubileum-programma heeft architectuurhistoricus Michiel Kruidenier uit Nijmegen toegezegd om op zaterdag 15 juli 2017 naar Emmen te komen. Hij verzorgt de afsluitende bijeenkomst en hij is ook aanwezig tijdens de stedebouwkundige architectuurwandeling die dag. Kruidenier is gespecialiseerd in de twintig-eeuwse architectuur. Michiel Kruidenier is de auteur van de architectuurgids *Emmen ↑ architectuur stedenbouw landschap*. In elke woonwijk vindt een stedebouwkundige architectuurwandeling plaats. Als data mag u noteren: zaterdag 1 juli 2017, zaterdag 8 juli 2017 en zaterdag 15 juli 2017. In elke woonwijk wordt onder leiding van voormalige en huidige stedebouwkundige medewerkers van de

gemeente Emmen uitleg gegeven over de ontwerp-motieven en het gebruik in de praktijk. In 2000 is het boek *Emmen groeit* van Anne-Marie Nannen verschenen. Haar inleiding begint met: 'De naoor-logse wijken, achterstandsgebied of cultuurhisto-risch waardevol?' De inhoud van haar boek heeft nog niets aan actualiteit ingeboet. Het zou mooi zijn als aan haar filosofie verder inhoud kan worden ge-given in de eerste juliweek. In de volgende *Kroniek* komen we hier uitgebreid op terug.

In september worden de zinnen van het jubileum-programma verlegd naar de werkgelegenheid in de periode van 'Het Wonder Emmen'. De in Beilen geboren economisch geograaf prof. dr. Egbert We-ver is bereid gevonden op zaterdag 23 september 2017 naar Emmen af te reizen. In 2008 verscheen zijn boek *De opbloei van een muurbloem* met als ondertitel 'De ontwikkeling van de werkgelegen-heid in Drenthe sinds 1945'. Volgens Egbert Wever is Drenthe intussen een normale provincie. "Kijk je naar de troosteloze situatie, waarin de provincie zich bevond rond 1950, dan mogen de Drenten best wat trotser zijn op wat er in de pro-

vincie in de afgelopen vijftig jaar is gerealiseerd. Natuurlijk, als Drent pleeg je niet te overdrijven. Maar een 'Wij mucht niet klagen 't har wal veul minder kund' is zeker op zijn plaats. Die middag houdt Egbert, de broer van de bekende keeper Sies Wever, zijn grote, 'ingetogen verhaal'. Daarnaast zijn er allerlei andere activiteiten over het werken in de industrie. We gaan via multimedia herinneringen ophalen en vertonen en met behulp van facebooksites willen we enthousiaste 'fabrieksmensen' uit de tijd van 'Het Wonder Emmen' bij elkaar brengen en invloed geven op het programma. Hiervoor wordt een passende fabriekskantine gezocht. Het moet een feest van herkenning worden. In de *Kroniek* van juni volgen nadere mededelingen.

Het derde onderdeel gaat over voorzieningen. In Emmen moesten op vele gebieden nieuwe voorzieningen worden opgericht. Inmiddels is de Muzeval verleden tijd, maar B&W (Burgemeester Gaarlandt & Wumkes) wilden meer dan Concertzaal Groot-huis. Ook op het gebied van onderwijs zijn grote stappen vooruit gezet. Eigenlijk overtreft het opleidingsniveau in de gemeente Emmen het niveau van

het aangeboden werk. Ook op het gebied van sport en waterrecreatie heeft de gemeente Emmen niet stil gezeten. We zijn nog op zoek naar een geschikte locatie en inleider(s). Ook hier willen we de gebruikers en de werkers in het veld bij betrekken. Dat zal een beetje moeilijker gaan, want die hebben voor zover we weten nog geen eigen facebooksite. Volgens toenmalige burgemeester mr. K.H. Gaarlandt mocht Emmen een stad worden, als het maar een dorp bleef. Op enig moment moet duidelijk worden of die gedachte werkelijkheid is geworden.

Naast 'Het Wonder Emmen' komt er ook een bij onze vereniging passende receptie. De receptie is vastgelegd op zaterdag 25 november 2017. De plek voor de receptie is Het Veenpark in Barger-Compascuum. Naast het bestuur hebben we ook een jubileumcommissie ingesteld. De jubileumcommissie bestaat uit: Albert Huizing, Barger; Herman Jansen, Emmermeer; Henk Lanting, Klazienaveen en Piet Snel, Emmen. De jubileumcommissie en het bestuur vergaderen weer in maart. We houden u op de hoogte van onze jubileumactiviteiten.

Zaterdag 8 april 2017, aanvang 13.30 uur

Op zaterdag 8 april 2017 is er Historisch Café in de Bibliotheek van Emmen. Belangrijk bij de realisatie van Het Wonder Emmen waren creatieve geesten, die ontwerpen maakten en uitwerkten. Er waren toen nog geen computers. Dit werk gebeurde vaak staande achter tekentafels. Mensen die dat werk deden ervaren sneren als 'dit is typisch een tekentafeloplossing' nog steeds als een beetje kwetsend. Deze mensen waren niet alleen creatief, ze wisten ook zeer goed wat er werd gevraagd. Vaak moesten ze met schaarse middelen tot aanvaardbare oplossingen zien te komen. Tijdens het Historisch Café nemen een architect en een landschapsarchitect u mee naar hun aandeel en overgedragen kennis in het wordingsproces van Emmermeer-Angelslo-Emmerhout.

Eenheid in de vormgeving van Angelslo
(Foto: Gemeentearchief Emmen)

Lidmaatschap

Het lidmaatschap bedraagt € 18,00 en voor huisgenoten € 5,00 extra. Het lidmaatschap wordt automatisch verlengd, tenzij het lidmaatschap voor 1 december van het lopende verenigingsjaar schriftelijk wordt opgezegd bij de secretaris. Leden ontvangen vier keer per jaar de *Kroniek* en ze hebben gratis toegang tot de door de vereniging belegde bijeenkomsten. In verband met kostenbeheersing verwachten we van de leden dat zij hun contributie voor of in de eerste twee maanden van het nieuwe verenigingsjaar onder vermelding van het contributiejaar overmaken op rekeningnummer NL78 RABO 0104 4688 15 van de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe. Bij ruim 400 leden wordt de contributie in de maand februari van het lopende verenigingsjaar per incasso van hun rekening afgeschreven. Bij onze vereniging is een verenigingsjaar gelijk aan het kalenderjaar.

Bankrelatie

Rekeningnummer NL78 RABO 0104 4688 15, Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe, Achter de Smidse 1, 7812 AR Emmen.

Architect Jans Rabbers heeft in Groningen aan de HTS bouwkunde gestudeerd. Hij is bij het Architectenbureau van Oosterman en Van der Horst aan de Wilhelminastraat begonnen. Later stapte hij over naar het bureau van Wieringa en Dijkstra. Het nieuwe gemeentehuis met het tot de verbeelding sprekende bruggebouw is een bouwwerk waar Rabbers zich intensief mee bezig hield. Na zijn afronding van de Architectenopleiding aan de TH in Twente, was hij in 1978 één van de oprichters van het architectenbureau Rabbers en Poelman. Jans heeft als creatieveling bij velen in de keuken gekeken. Van die kennis en ervaring wil hij ons deze middag laten genieten. Wimjoost Licht heeft in Wageningen landschapsarchitectuur gestudeerd. In 1982 werd hij in Emmen hoofd van de afdeling Beplantingen van de Dienst Gemeentewerken. Rond de eeuwwisseling is hij naar de gemeente Hengelo gegaan, waar hij zijn ambtelijke carrière als gemeentesecretaris beëindigde. Wimjoost heeft tot 1991 zeer bewust de laatste jaren van stedenbouwkundige André de Jong meegemaakt. Regelmatig werd er door hen beiden een boom opgezet over de achterliggende en toen nog komende ontwikkelingen. Dergelijke gedachten zijn van zeer grote waarde bij het zoeken naar een nieuw perspectief voor Emmen.

Maandag 24 april 2017

De Algemene Ledenvergadering (ALV) van de 25-jarige HV Zuidoost-Drenthe wordt gehouden op maandag 24 april 2017 in 'De Marke', Statenweg 107, 7824 CW Emmen. De zaal is vanaf 19.30 uur open. De vergadering begint om 20.00 uur. De uitnodiging met agenda treft u aan in de enveloppe van deze *Kroniek*. Jaarverslagen en begroting kunt u vanaf 15 april bij Henk Jeurink aanvragen. Na de pauze blikt ons erelid en voorzitter van het eerste uur Ger de Leeuw terug op vijftientwintig jaar Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe. Daarna gaan we met de voeten op tafel met elkaar praten over de volgende 25 jaar. Deze discussie wordt voorbereid en geleid door de huidige voorzitter Peter Kraan. Leden die begaan zijn met onze vereniging worden uitdrukkelijk uitgenodigd aan deze uitnodiging gevolg te geven.

Zaterdagen 6 en 13 mei 2017

Op beide dagen houden we onze jaarlijkse excursie. Dit jaar gaan we op 'Ontdekkingstocht langs de Vecht'. Voor nadere informatie verwijzen we u naar ons artikel over de excursie in deze *Kroniek*.

*Boven: Airey-woningen in aanbouw in Emmenmeer
(Foto's: Gemeentearchief Emmen)*

*Foto voorzijde: Airey-woningen in Emmenmeer
(Foto: Gemeentearchief Emmen)*

Op een deel van de kaart van Drenthe van 1634 van C. Pijnacker staan afgebeeld bij Weerdinge: 'Landweg in Drenthe' van A.M. Gorter (1866-1933); bij Roswinkel: 'De kerk bij Roswinkel' van J. van Ravenswaay (1789-1869); bij Emmen: 'Kerk te Emmen' van J. Reijnders (1823-1889); bij Schoonebeek: 'Boerenerf in Pad- en Vlieghuis bij Oud-Schoonebeek', tekening van H.W. Jansen (1855-1908).

